

Naujienu Antroji Dalis

NR. 769

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXI METAI

A. PUŽAUSKAS

STASI LAUCIŲ ATSIŠVEIKINANT

„Nežinau, ar būtų verta spirtis,
Išikibus lovos geležies.
Vieną kartą žmogui reikia mirti,
Bet gyventi vis dėlto veržies“.

St. Laucius

Šeštadienį Čikagos lietuviai supylė naują kapą. Šį kartą sve-timon žemėn atsigulė ne cilinis tautietis, bet rašytojas, poetas, dramaturgas, vienas nedaugelio mūsų satyros kūrėjų, Stasys Laucius. Gimęs Kelmėje 1897 metais, rašytojas mirė, širdžiai atsisakius toliau dirbti, birželio 15 dieną.

Stasiui Lauciui teko dirbti trijose garbingose profesijose. Kada Lietuvai reikėjo karių, jis, baigęs Kijevo karo mokyklą, tapo savanoriu kūrėju ir dalyvavo Nepriklausomybės kovose 1919 metais. Lietuvai, atsikėlusiai iš ilgo miego, reikėjo mokytojų. — Stasys Laucius mokytojavo įvairiose mokyklose virš 20 metų. Reikėjo rašytojų, kūrėjų — Laucius visą gyvenimą rašė. Iki paskutinių savo gyvenimo valandų Laucius nepadėjo plunksnos, paliko eilę rankraščių, turėjo įvairių sumanymų ateities kūriniams. Jam atrodė, kad, baigus visus rūpesčius dėl pragyvenimo ir išėjus į pensininko luomą, bus laiko kalnus nuversti, eibes lapų prirašyti... Deja, likimas planavo kitaip...

Pirmieji Lauciaus eilėraščiai ir prozos dalykai pasirodė 1921 metais „Pavasary“. Plačiau pasireiškė 1924—25 metais „Krivulėje“ su savo poezija. Pirmą eilėraščių knygą „Pirmoji Banga“ pasirodė 1927 metais ir „Satyros“ 1928 m. Perėjęs prie scenos veikalų, Stasys Laucius laimėjo visą eilę premijų už pjeses „Vytauto Karžygiai“, „Kelias iš pelkių“, „Žydinti žemė“ ir „Signalas“. Dalyvavo su satyriniais eilėraščiais periodinėje spaudoje. Pasirašinėdavo slapyvardžiais „Stella“ ar „Dédé Motiejus“.

Paskatintas pasisekimų, Laucius neužmetė dramos veikalų iki paskutinių laikų. Jo „Laisvės Kelias“, „Ugninis ratas“, „Apsukrus vyras“ pasirodė irgi dar nepriklausomoje Lietuvoje, o tremty jis parašė „Atsilyginimas“, „Raudonoji melodija“ ir „Ponios Žydrienės bendrabutis“, kuris gavo 1953 metų Rašytojų Draugijos premiją. Tais pačiais metais jis sukūrė ir eilėnotą „Respubliką“.

Lauciaus paliktas kraštis yra nemažas. Daug jo kūrinių dar nesulaukė leidėjo. Paskutiniu laiku jis pradėjo rašyti ir anglų kalba.

Tremtyje, Vokietijoje, Stasys Laucius mokytojavo „Žibinto“ prekybos mokykloje Soeste ir vėliau Grevene rašė kūrinius ir bendradarbiavo spaudoje. Jam teko anglų zonoje redaguoti

„Mūsų Žodį“. Jis pasirodė rimtas, tolerantiškas, sugyvenamas redaktorius, atsidėjęs lietuviškiems reikalams ir nepalenkiamas klausimuose, kur įvelti lietuviybės, Lietuvos laisvės ar lietuvių reikalai.

Apsigyvenęs Anglijoje, Stasys Laucius pirmą kartą pajuto, kad jo širdis ima pavargti. Jam nebuvo įmanoma sunkiai dirbti, tačiau rūpestingoje savo žmonos globoje jis ne tik išaugino šeimą, bet dar atvyko Amerikon, kur gražiai įsikūrė kartu su savo dukromis. Gyveno Marquette Parke su dukrele Liucija, dailininko Antano Petrikonio žmona. Kartu gyvena ir vyresnis brolis Antanas. Sekmadienį antaninių progą nuotaika buvo linksma, buvo kalbėta apie meną, apie spaudą, apie bėgamuosius dienos reikalus. Niekas netikėjo, kad po kelių dienų tą linksmą nuotaiką sudrums tragedija.

Viename savo eilėraštyje „Apmąstymai“ Stasys Laucius kalbėjo apie mirtį tremtyje:

„Bet atgal pažvelgęs, lyg pro rūką
Aš matau, kad galia bus kai ko.
Dar turėtu, tėviškėn užsukus,
Man raiba gegutė užkuokot.“

Dar paklysti girioje norėtūs,
Ten, kur laumės gėsdina vaikus,
Alkanam parbėgti su avietėm
Ir pravirkus mamai pasiskųst.

Išvaryti pradalgę nors vieną,
Kad įkaistų kraujas kaip kadais;
Kad seselės mano vardo dieną
Iškaistytų kambarį žiedais.

Tad ir mirti būtų maloniausia,
Jei sugniaužtu širdį, po galais,
Kur tulpes rasa prieš saulę prausia
Ir medus pakvėpęs dobilais.

Deja, jam neteko mirti Tėvyneje. Jį priglaudė šalta svetimoji žemelė. Dėl to ir jo šeimos, jo draugų liūdesys yra dvigubai didesnis ir gilesnis.

KIEK PASAULYJE RADIO

USIA informacijomis, visame pasaulyje, išskiriant Jungtines Valstybes ir Kanadą, šiuo metu esama apie 286,000,000 radijo priimtuvų. Reiškia, kad nuo 1963 metų padaugėjo 18 milijonų priimtuvų.

Iš to skaičiaus, 36 nuošimčių priimtuvų yra Vakarų Europoje, 21% Tolimuosiuose Rytuose, 20% Rytinėje Europoje, 12% Lotynų Amerikoje ir Karibų srityje, 7% Artimuosiuose Rytuose ir pietinėje Azijoje. Skaitant pagalviui, Vakarų Europoje vienas radijo priimtuvas atitenka kiekvieniems 3 žmonėms, o piet-

JOKŪBAS TREČIOKAS

JOKŪBAS TREČIOKAS

Connecticut valstybės lietuvių veikėjas, pasižymėjęs išradimų ir patobulinimų mechanikos srityje

Jokūbas Trečiokas priklauso tokiems visuomenės veikėjams, kurie veikia kitų nepastebimi, nesiveržia į pirmųjų eiles, bet visuomenės balsais pastatomi įvairių sambūrių priešakyje kaip darbuotojai ir našūs visuomenės nariai.

Jokūbas Trečiokas gimė 1895 m. liepos 15 d. Klikiškių kaime, Papilio val., Biržų apskr., ūkininko šeimoje. Biržų apskritis iš seno garsėjo savo šviesuomene, nagingais, darbščiais ūkininkais ir tuo Lietuvos kampeliu, kur beraščių kaip ir nebūta.

Štai ir Jokūbo senelis buvo ne tik sumanus ūkininkas, bet ir šiaip nagingas vyras. Jis gal vienas pirmųjų pagamino linams minti įtaisą arkliais varomą. Bene 1890 m. tas jo išradimas buvo Rygos parodoj išstatytas ir patraukęs visų lankytojų ir parodos rengėjų dėmesį, nes tai buvo visiems pirmiena.

Trečiokų šeimoje gimė mintis apie dabar išgarsėjusius malūnsparnius lėktuvus. Ne tik suaugusieji pastebėjo, bet ir vaikai, kad vėjo malūno sparnai besisukdami traukia į save bet ką numestą. Tada Jokūbo tėvui šovė mintis, kad jei vėjo malūną parversti užpakaliu ant žemės, tai, jo sparnams besisukant, malūnas turėtų pradėti kilti aukštyn. Tėvas sudarė tokio malūnsparnio projektą ir pasiuntė į Poltavą inž. Sikorskii, kuris buvo žinomas kaip caro rūmų inžinierius. Jo sūnus

nėje Azijoje ir artimuosiuose rytuose vienas kiekvieniems 40 žmonių.

yra garsūs lėktuvų - malūnsparnių išradėjas JAV.

Deja, Trečiokas nesulaukė atsakymo į tą savo projektą. Žinoma, projektas buvo pagamintas ne inžinieriaus, tad galėjo būti netobulas ir į tą jo darbą gal nebuvo atkreipta tinkamo dėmesio. Be to, tuoj prasidėjo pirmasis pasaulinis karas. Taip ir dingo Jokūbo tėvo tas sumanymas vėjo malūną paversti lėktuvu.

Prieš pirmąjį pasaulinį karą visi laukė kometos pasirodymo. Jokūbo tėvas taip pat nerimo dėl to galimo padangės „stebuklo“. Jis pasidarė sau didžiulį žiuroną, kad geriau kometą galėtų pamatyti.

Tai Jokūbas Trečiokas augo tokioje aplinkoje, kur buvo įdomiamajam visokiais išradimais. Be to dar, tėvo šeimoje buvo saugojamas spausdintas žodis — turėjo ne vien lietuvių, bet ir kitomis kalbomis knygų. Aniems metams ūkininko šeimoje toks knygynėlis buvo retenybė.

Jokūbas Trečiokas savo tėvų, senelio ir prosenelio nagingumą paveldėjo. Jo prosenelis dar baudžiaivos metais buvo dvaro amatininkas — dailidė.

Jaunuolis Jokūbas Trečiokas iš spaudos žinojo, kad Amerika yra išgarsėjusi savo išradimais, todėl panūdo ją aplankyti. 1914 m. birželio mėn. pradžioj sėdo į laivą ir išplaukė į tą išradimų šalį. Vyko ne todėl, kad norėjo joje apsigyventi. Amerikoje jis galvojo tik kurį laiką praleisti ir vėl grįžti į rūpestingai prižiū-

rimą tėvų sodybą. Bet likimas lėmė ką kitą.

Jokūbas Trečiokas JAV

Prasidėjo karas. Nebuvo jau kaip grįžti Lietuvon. Reikėjo įsikurti JAV. Apsigyveno Waterbury, Conn. Pradėjo darbą cigarečių dirbtuvėse. Vakaraus mokėsi, gilinosi į mechaniką. Lankė įvairius kursus. Dirbtuvių savininkai pastebėjo jį ir kaip sumanų darbininką tuoj paskyrė mašinų susatymo skyriaus vedėju. Ir taip kruopščiai besidarbuodamas ir besidomėdamas mašinomis dirbtuvėse, Jokūbas Trečiokas pradėjo daryti įvairių mašinų patobulimus ir savarankius išradimus. Jo yra įregistruoti — užpatentuoti trys išradimai, kurie taip pat užpatentuoti ir kitose valstybėse — Meksikoje, Kanadoje, Argentinoje, Anglijoje, Vokietijoje ir kitur. Viso Jokūbas Trečiokas yra 17 išradimų ir patobulimų padaręs.

Jokūbas Trečiokas (44 Bamford Oakville, Conn.) yra namų savininkas, jau išėjęs į pensiją, turi jis daug ką prisiminti iš savo darbų srities. Bet jis turi dar daugiau ką prisiminti iš visuomeninės veiklos lietuvių tarpe.

J. Trečiokas visuomenininkas

Ne, Jokūbas Trečiokas pats nesiveržė į visuomenės darbą. Jo būta kuklaus. Jis mėgo darytis, gyvenimą stebėti, spaudą sekti, pasižmonėti.

Bet štai ištiko pirmasis pasaulinis karas. Lietuva to karo pirmomis dienomis gerokai buvo nuniokota. Per jos žemę žygiavo rusų kariuomenė, kuri vėliau, vokiečių vejama, besitraukdama iš Lietuvos, kur šėjo ir galėjo, Lietuvos gyventojus stūmė pirmyn. Kiti patys bėgo nuo artėjančio karo fronto. Virš trijų šimtų tūkstančių Lietuvos gyventojų atsidadė sunkioje padėtyje — be pastogės, svetimoje rusų žemėje. O kas pasiliko Lietuvoje, tą padėtis taip pat buvo sunki.

Ne tik lietuvių, bet ir kitų spaudoje pasirodė pirmos žinios apie Lietuvos gyventojų kančias.

Waterburio (Conn.) lietuviai susirūpino savo tautiečių likimu. Susirinko ir nutarė pradėti rinkti aukas. Jokūbui Trečiokui buvo pavesta aplankyti Danbury, Conn., ir tenykščiams lietuviams padaryti pranešimą. Tai buvo pirmas Jokūbo Trečioko žingsnis į visuomeninį darbą, — pirmas viešas pasirodymas ir pirmas pranešimas.

Jam buvo nurodyta apsisotiti Pažemėckų šeimoje.

Jokūbas Trečiokas tą atsilankymą gerai prisimena. Įvyko pirma pažintis su Pažemėckų šeimos dukra. Neilgai trukus — vedybos. Dabar abudu Trečiokai — vyras ir žmona — tos pirmos pažinties nepamiršta! Sukūrė jaukų šeimos lizdą. Užaugino, į mokslus išleido du sūnus ir dukrą. Abudu sūnūs — Vytautas ir Jurgis, — yra inžinieriai. Abu geri specialistai. Jokūbas Trečiokas su žmona neužsidarė vien tik savo šeimoje. Lietuvos skaudus likimas

2 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JUNE 26, 1965

juos paskatino įsitraukti į visuomeninį darbą.

Jokūbas Trečiokas suartėjo su sandariečiais, bet siekė bendradarbiavimo kartu ir su kitais visuomeniniais sambūriais.

Denburio aplankymu buvo patenkintas, nes čia pavyko gerai suorganizuoti aukų rinkimą ir nuo tada jau drąsiau ėmėsi visokeriopo visuomeninio darbo.

Štai Waterbury įsikūrė "Varpo" choras, Noros Gugienės vadovaujamas, jos sesutėms dalyvaujant. Jis su ano meto žymiu veikėju Prūselaičiu kartu chore dalyvavo. Vėliau atsirado "Vilijos" choras, Brazausko vedamas. Tai buvo iš pusantro šimto narių choras, kurį J. Trečiokas irgi rėmė. Pagaliau Miko Petrausko organizuojami vaidinimai ir operetės neapsiėjo be J. Trečioko.

Be šios grynai kultūrinės veiklos, Jokūbas Trečiokas išėjo platesniu užsimojimu į "Sandaros" politinę veiklą. Jos atstovu dalyvavo 1916 m. sušauktame Brooklyne lietuvių seime. Ir pačiame Waterbury kartu su socialdemokratu P. Matu ir kitais įkūrė lietuvių draugijų bendradarbiavimo sąryšį. Tai buvo lyg atspara prieš išgalėjusį vietos lietuvių tarpe klerikalizmą.

J. Trečiokas taip pat yra Susivienijimo Lietuvių Amerikoje narys, jo veikimo uolus dalyvis.

Pirmam pasauliniam karui pasibaigus, Jokūbas Trečiokas grįžo Lietuvon. Tai buvo 1919 m. Dar kovojanti dėl savo nepriklausomybės Lietuva buvo karo nualinta. Savo tėvų ūkio sodybą rado veik tuščią. Tada J. Trečiokas sumetė, kad jis, veikdamas tarp JAV lietuvių, bus Lietuvai naudingesnis negu palikęs savo tėvų sodyboje. Tad vėl grįžo į JAV ir toliau pureno lietuvių visuomenės dirvonus.

Deja, lietuvių visuomeninis gyvenimas pradėjo siaurėti. Iš Lietuvos iševijęs skaičius ne tik sumažėjo, bet ilgainiui veik visai nutrūko. Nebuvo kam atnaujinti veikimą naujomis idėjomis.

Ištikus antram pasauliniam karui, Jokūbas Trečiokas ir vėl pradeda sparčiau veikti. Jis, talkininkauja kitiems, Waterbury suburia visų grupių vietos lietuvių Tarybą. Joj arba pirmininkauja ar sekretoriauja. Dalyvauja ALT-bos centro suruošose konferencijose.

Šiuo metu Waterburio lietuvių buvęs judrus ir margas visuomeninis gyvenimas susibėgo į vietos lietuvių piliečių klubą, vietos R. katalikų parapiją, nūšiai laikosi vietos lietuvių Taryba ir lietuvių Bendruomenė mėgina visus lietuvius suvesti į bendrą kultūrinį darbą.

Jokūbą Trečioką gi spūstelėjo 70 metų našta. Jau visur sunkiau pasirodyti.

Jokūbas Trečiokas turi daug ką prisiminti ir būtų gera, kad tuos savo prisiminimus surašytų.

Jis su didele pagarba atsiliepia apie Dr. Pijų Grigaitį. Gerai jį prisimena, kada jis su įvairiais pranešimais atvykdavo į Waterburį ir svečiuodavosi jo šeimoje. Esą, ištisas valandas praversdavo juodu su Dr. Pijumi

Taisome nemalonią klaidą

Gegužės 29 d. "N." antroje dalyje, 3 pusl., belaužant M. Šnarienės straipsnį "Vien propagandos nepakanka", keliose vietose sumaišytos eilutės ir visai iškreipta prasmė. Čia spausdiname sumaišytąją dalį:

Netiesa, būk aš atmetanti mandagumą. Aš tik pabrėžiau, kad mandagumas ne tas pats, kas išauklėjimas. Suprantama, išauklėtas žmogus bus ir mandagus, bet mandagus nebūtinai jau bus išauklėtas. Mandagumas yra išviršinis nudailinimas (apsliffavimas), išmokstant manierų, o auklėjimas jau bus asmenybės ugdymas, būdo kūrimas. Išauklėjimą žmogus jaučia iš vidaus, jis yra asmenybės dalis, iš mažens išplėtotą ypatybę. Tuo tarpu mandagumo taisyklių laikomasi, kad reikia laikytis, gyvenant tarp žmonių, bendruomenėje, kaip turi pavaisyti eismo taisyklių, vengdamas pakliūti po ratais ar į policijos rankas. Kartais neišauklėti ir visai neauklėti žmonės laikosi net perdėto mandagumo, ypač kai šituo norima ko pasiekti ar kam įsiteikti. Santykiu audamas su kitais žmonėmis, asmuo laikosi tam tikrų nustatytų taisyklių, bet namie, savųjų tarpe, tas pats žmogus gali būti visiškai kitoks. Pavyzdžių kiekvienam netrūksta. Šiokio tokio mandagumo galima išmokyti net gyvulius, pav., šunis, kates.

Pagaliau O. Alginienė prieina prie paskutinio mano rašiniui taikomo priekaišto. Mat, esu priminusi, kad jausmų darnios siekia kiekvienas auklėjimas, kad dr. Ad. nieko naujo šiuo atveju neatradęs. Šitaip teigdama, ir aš esą jokios naujienos nepasakiusi, nes esą visuotinai žinoma, kad visais amžiais "didieji protai, filosofai, pasišventėliai" ir visa eilė kitų mokė ir kovojo už tobulesnį žmogų, gėrį ir tiesą. Ir net esą antras Kristus, žemėn atėjęs, nieko nauja nepasakytų.

Tačiau aš ir neketinau ką nors nauja skelbti, nei vaikų nei tėvų auklėti nei jų jausmų derinti nesu užsimojusi, o tik sakiau ir dabar tuo tikiu, kad jausmų išlyginimas yra pedagoginis tikslas, o ne pats kelias tai dar-

Grigaičiu kalbėdami apie lietuvių visuomeninį veikimą, Lietuvos ateitį.

Iš savo mokslo metų Lietuvoje J. Trečiokas prisimena bendramokslį, biržietį poetą Kazį Binkį (1893—1942). Tai buvęs nenuorama, pamėgęs mergaičių draugystę ir jau tada buvo linkęs rašyti. Taip pat jis girdėjęs, kad K. Binkis ir dar kiti mėginę pokario metais įkurti "Biržų respubliką". Visi J. Trečioko prisiminimai vertingi, daug šviesos į Waterburio lietuvių praeitį įneša. Būtų nuostolis, jei jie pasilikėtų neužrašyti.

Jokūbui Trečiokui, 70 metų amžiaus beartėjančios sukakties proga linkime ilgiausių metų!

J. Vilkaitis

Aviganė kalė atsivedė 5 šuničius. Dabar ji labiau saugo šuničius, negu avis.

nai siekti. Sąvoka, kad ir kaip būtų naujoviška ar madinga, negali atstoti nei pasiruošimo nei metodo nei paties auklėto darbo. Propaganda — dar ne auklėjimas!

Taip pat nesigarsinu naujovę skleidžianti ir "nekasdieniškus obalsius" skelbianti. O. A-nė, dar savo straipsnio neįpusėjusi, rašė: "Kad toks, kuris ne iš praeities semiasi stiprybės bei išminties, tik iš dabarties gyvenimo apraiškų — toks pasidaro rakštis lietuvių konservatorių akyse". Įdomu, kad O. A-nei dabar prireikė net "didžiųjų protų ir filosofų". Gėriui ir tiesai skelbti pagal alvudininkus jau pakaktų tik darniajaušmių! Jei iš praeities stiprybės ir išminties semtis nenori, kam tuos praeities "didžiuosius" dabar minėti? Juos reiktų palikti konservatoriams sekti. Šiuo atveju alvudiečiams kur kas geriau tikėtų dabarties pavyzdžiai, ypač kai vadin. savosios mintys dėstomos "gyvenamojo laiko dvasioje". O jei ir anie praeitininkai to paties siekė ir mokė, ko ir alvudiečiai, tai kuo dabar šiųjų šūkiu išskirtinesni?

Supažindinusi skaitytojus su mokslo naujienomis, mano kritikė savo propagandinio rašinio pabaigoje dar pasidžiaugė, kad su mokslo pažanga esą atsiradę kitaip reiškiamų sąvokų ir naujų žodžių.

Kaip tik dėl tų "kitaip reiškiamų sąvokų" įvairiopo supratimo ir kyla mūsiškių tarpe nemažai painiavos ir nesusigaudymo, ypač kalbant apie pažangą ir kultūrą. O svetimus žodžius ir ištisus posakius be atodairos stvarstant, žudyte žudoma mūsų vargšė kalba — tuo būdu sąmoningai smukdomas mūsų kultūros pagrindas.

M. Šnarienė

PRANYS ALŠENAS

EKSPRESIONIZMAS

Ekspressionizmas ir impresionizmas — dvi srovės, savo laiku pasireiškusių mene, muzikoje ir literatūroje. Šias dvi sroves greitinu todėl, kad jos, bent savo pavadinimų žodžiais, labai panašios. Vienok impresionistų kūryba, pasižyminti grožiu ir ramumu, ir šių dienų žmogui nesunkiai suprantama, nežūrint, ar tai būtų tapyboje, ar literatūroje, bet to negalima būtų pasakyti apie kitą meno kryptį, vadinamą ekspresionizmu, kuris savo pagrindinėm idėjom visiškai skiriasi nuo impresionizmo. Sakoma, jog tai, ką akys mato, reikėtų vadinti impresionizmu, o ką širdis jaučia ir sako — ekspresionizmu. Čia ir išryškėja tų dviejų srovių visiškai skirtingumas.

Ekspressionizmas (prancūziškai — expressionisme) vaizduojamajame mene — srovė, siekiant vidaus gyvenimo turinį išreikšti regimomis meno priemonėmis. Šioji srovė yra subjektyvi išgalėjusių tradicijų paneigimu ir abstrakti tikslu gamtos reiškinių imitacijos vengimu.

Nors ekspresionizmas neatsako gamtos vaizdavimo, bet, nesigilindamas į jos detales, stengiasi išryškinti esminę mintį. Tam tikslui ekspresionizmas suprastina formų kontūrus iki raiškios linijos, pašalina perspektyvinę erdvę ir aplinką, pakėičia realius daiktų dydžio santykius, juos surišdamas uždaroje kompozicijoje, susiaurina ir suintensyvina spalvų skalę. Nuo kitų antinaturalinių meno srovių ekspresionizmas skiriasi savo iliustratyviniu ir filosofiniu pobūdžiu. Dvasinio turinio išraiškai — jis teikia pirmenybę prieš laisvą minties nevaržomą dekoratyvumą ir grožį. Taip pat ekspresionizmas yra ryškus savo pabrėžta konvulsyvia dinamika ir drastiškumu, kartais veikiančiu klaidkiai ir net komiškai.

Kadangi ekspresionizmą reikėtų vadinti tai, ką širdis jaučia ir sako, tad, reikia pripažinti, kad ekspresionisto žvilgsnis į grožį — turi subjektyvų grožio supratimą. Tai, iš tikrųjų, nėra objektyvus grožio supratimo kokybės daiktuose ir tų daiktų aplinkumos stovyje. Dar mažiau akuratyvumo tų daiktų aplinkumoj, judesy, spalvoj, garse. Pas juos (ekspresionistus) yra tik spėjamas to visko nusakymas. Tai yra tik išvaizduojamų simbolių aplinkuma ir visuma.

Literatūroje ekspresionizmas pasirodė XIX ir XX amžiaus sąvartoje. Pagrindiniai ir ryškiausi šio literatūrinio sąjūdžio steigėjai, teoretikai ir atstovai — vokiečiai ir austrai. Vokietijoje ekspresionizmas prieš ir ypač po I-mojo pasaulinio karo iškilė kaip dinamiška, agresyvi ir daug įtakos palikusi (tik turinio, tiek formos prasme) srovė, radikaliai nutraukusi visus ryšius su naturalistiniu ir impresionistiniu tikrovės vaizdavimu grožinėje literatūroje.

Iš ypatingai ryškiai prasikišu-

sių vardų ekspresionizme minėtini prozaikai Franz Werfel, Theodor Däubler, poetai Georg Trakl, Georg Heym, Ernst Stadler, Alfred Mombert ir kt.

Ypatingą vietą ekspresionizmo laikais vokiečių kūryboje užėmė dramaturgai F. Vedekind (1864—1918) pasireiškęs savo groteskiškais veikalais ir Karlis Sternheim (1878—1943) — savo skaudžiai deginančiomis, skaudžiomis savo aštrumu, satyromis prieš buržuazišką moralitetą. Pirmasis jų — F. Vedekind groteskose vaidavo viską, kas buvo keista, nepaprasta, kas neįtelpa įprastinuosna rėmuosna, nežūrint ką jis vaidavo — žmones ar daiktus. Tai buvo fantastiškai perdėti, sudarkyti, komiški pavidalai.

Jie ir buvo vieni iš pradininkų, paruošusių kelią į taip vadinamą ekspresionizmo judėjimą.

Tas judėjimas — pasiekė savo viršūnę I-mojo pasaulinio karo pabaigoje. Jis, galima sakyti, buvo daugiausia inspiruotas ir išvystytas karštų pacifistinių pažiūrų kūrėjų.

Kiti iš daugiausia prasikišusių tos srovės atstovų — kūrėjų pasireiškė Georg Kaiser (1878—1945) ir Ernst Toller (1893—1939). Pirmasis ekspresionizmo judėjimui yra davęs ekspresionistinės charakteristikos dramos "Die Buerger von Calais" (1914), "Von Morgens bis Mitternachts" (1916) ir trilogiją "Gas" (1918—20), kai Toller'io pažymėtiniausia kontribucija ekspresionizmui nustatyta prieš karus drama "Die Wandlung" (1919) ir "Masse Mensch" (1921).

Kiti iš ryškiųjų ekspresionistų buvo Reinhard Goering (1887—1936), su savo jūrininkiška drama "Seeschlacht" (1917) ir Fritz von Unruh (gimęs 1885).

Ekspressionizmo audra savo staigiu pūstelėjimu tarytum pravėrė kelią daugiau solidžiai ir tvirtesnei dramos formai Vokietijoje, pakol 1933 m. tas viskas susidūrė su priešgynibe, kuri pasiryžo naikinti ir griauti viską, kas kūrybinga — nacistiniu judėjimu, nuvedusiu pasaulį į II-rajį pasaulinį karą, o vokiečių teatrinį gyvenimą — įstacių į chaotiškus rėmus. Teatro kūrybos srityje — Vokietija tik dabar teatsigauna (ir tai, žinoma, tik Vakarinė, ne Rytinė Vokietijos dalis).

Ekspressionizmo srovė atmetė naturalistų materialistinę žmogaus sampratą ir impresionistų pasyvų fiksavimą išorės įspūdžio, ekspresionistų nuomone, degradavusių žmogų į daiktą ir klusnų seismografą.

Ekspressionistai daugiau žmoguje išvaizdavo ir tikėjosi jame rasti, negu impresionistai. Jie norėjo į žmogų pažiūrėti ir aptarti jį literatūroje ne iš išorinės, bet iš vidaus (dvasinės) pusės. Jiems rūpėjo patirti "ką žmogaus širdis sako, ką ji jaučia"...

Jeigu naturalizmas stengėsi kiek galima tiksliau vaizduoti žmogų ir aplinką, jeigu impresionizmo pagrindiniu uždaviniu

buvo pasiimtas šios tradicijos tęsimas, tai ekspresionizmo pastanga — laikytinas grįžimas į patį žmogų ir kūrybinio pasaulio formavimą žmoguje. Ekspresionistai panoro ir stengėsi tai vykdyti — akcentuoti nebe išorės pasaulį, bet sielą, žmogaus dvasinę būtį.

Ekspressionistiniuose romanuose — ne tiek kreipiama dėmesio į fabulą ir intrigą, kiek į personažų dvasinės būsenos perdavimą. Realybės ir sapnų planai — dažnai sukeičiami arba vaizduojami paraleliai.

Iš ekspresionizmą puoselėjusių žurnalų — pažymėtini: "Der Sturm", įsteigtas 1919 m., "Die Aktion" (1910), "Das neue Pathos" (1913), "Waldpastelle" (1910), "Das schwarze Revier" (1915), "Weisse Blaetter" (1914 m. Zueriche, Šveicarijoje), "Fakkel" (1908 m. Austrijoje), "Brenner" (1910) ir "Der Ruf" (1912). Abu pastarieji žurnalai leisti Austrijoje. Iš jų ypač išskeltnas "Brenner", leistas L. v. Ficker Innsbrucke, sustojęs tik 1954 m., ekspresionistinė mintį kėlęs ir skelbęs, tik su trumpomis pertraukomis, net 44 metus.

Tačiau ir ekspresionizmo srovė, nors dirbo joje gana kūrybingų ir pozityvių kūrėjų, susidarė ir prisiplakėlių. Iš to išskilo du frontai: kūrėjai, kovoję už didžius ir kilnius idealus ir tokie žmonės, kurie ekspresionizmo šūkius panoro naudoti plakatinei, net politinei bravūrai. Pastarųjų tarpe atsirado nemaža kultūrbolševikų, savo reksmingais žurnalais iškraipusių nuosirdų ir gilų rūpestį ir, beveik sau lygaus neturintį vokiečių literatūroje, grįžimą į žmoniškios egzistencijos pagrindinius pasireiškimus.

Ekspressionizmas — tai ne vienintelė srovė. Savo laiku tų srovių mene, muzikoje ir literatūroje

(ypač pastarojoje) — buvo prisivisę gana daug, galima sakyti, kaip grybų po lietaus. Deja, talentingų rašytojų jose — nebuvo per daug. Daugelis prisiplakėlių jomis naudojosi. Todėl dauguma jų — ir pažemino savo vardą bei nustojo reikšmės.

Kai kurios naujoviškos srovės buvo taip apkvaišiusios gudrybėmis, jog atrodė, kaip beprotės. Iš rimtesniųjų buvo futurizmas (su vadu italu Marinetti), ekspresionizmas (su vokiečiu Werfelu ir kt.).

Išskyrus Vokietiją ir Austriją, kitur ekspresionizmas ryškiau beveik niekur nepasireiškė. Nerandama jo ir lietuvių literatūroje. Kai kurie ekspresionistiški metmenys (ypač stilistikoje) aptinkami Jurgio Savickio, P. Tarulio ir vieno-kito "Keturių Vėjų" sekėjų prozoje, taip pat minimų "keturvėjininkų" poezijoje. Ekspresionizmo terminą lietuvių literatūrinėje kritikoje išpopuliarino A. Danbrauskas-Jakštas, išleidęs 1921 m. brošiūrą "Ekspresionizmas dailėje ir poezijoje". Po II-rojo pasaulinio karo ekspresionizmas ir jo atstovai vėl buvo gyvai diskutuojami vokiečių ir austrų literatūrinuose leidiniuose ir daliai jaunųjų autorių (Kafka, Heym, Trakl) darė žymios tikros.

Naudotasi: Lietuvių Enciklopedija V tomu, Encyklopedia Britannica volumes 1 ir 7 ir J. Ambrazevičiaus, J. Griniaus ir A. Vaičiūnaitės Vistotinės Literatūros Istorija.

CHICAGO SVARIAUSIASI
MODERNISKAUSIAS DARZ
BUČO DARŽA
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

AUKOKITE
NAUJIENU
MAŠINŲ FONDUI

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

Patį žinomiausią ir patikimiausią firmą Amerikoje, turintį daugelį metų patyrimo siunčiant

DOVANAS — SIUNTINIUS Į USSR.

Gavėjas nieko nemoka. Tūkstančiai klientų patenkinti. Garantuotas skubus ir tikslus pristatymas. Visi siuntiniai apdrausti. Visuose mūsų skyriuose yra gausus aukštos rūšies prekių pasirinkimas prieinamom kainom.

Dėl informacijų ir nemokamų katalogų kreipkitės į visus mūsų skyrius.

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

- NEW YORK 3, N. Y. — 39 - 2nd Avenue AL 4-5456
- NEW YORK, N. Y. 10011 — 108 West 14th St. CH 3-3005
- BROOKLYN 11, N. Y. — 370 Union Avenue EV 4-4952
- BROOKLYN 7, N. Y. — 600 Sutter Avenue DI 5-6808
- ATHOL, Mass. — 61 Mt. Pleasant Street CH 9-6245
- BOSTON 18, Mass. — 271 Shawmut Avenue LI 2-1767
- SOUTH BOSTON 27, Mass. — 327 West Broadway AN 8-0068
- BUFALLO 6, N. Y. — 332 Fillmore Avenue TL 6-2674
- CHICAGO 22, Ill. — 2222 W. Chicago Avenue BR 8-6966
- CHICAGO 8, Ill. — 3212 So. Halsted Street WA 5-2737
- CLEVELAND 13, Ohio — 904 Literary Road TO 1-1068
- Detroit, Mich. — 7300 Michigan Avenue VI 1-5355
- GRAND RAPIDS, Mich. — 636-38 Bridge St., N. W. GL 8-2256
- HAMTRAMCK, Mich. — 11333 Jos. Campau GL 7-1575
- HARTFORD 14, Conn. — 200 Franklin Ave. Tel. 233-8030, 246-0215
- IRVINGTON 11, N. J. — 762 Springfield Ave. ES 2-4685
- YOUNGSTOWN 3, Ohio — 21 Fifth Avenue RI 3-0440
- LOS ANGELES 22, Calif. — 960 So. Atlantic Blvd. AN 1-2994
- LAKEWOOD, N. J. — 126 - 4th Street FO 3-8569
- NEWARK 3, N. J. 428 Springfield Avenue BI 3-1797
- NEW HAVEN, Conn. — 509 Congress Avenue LO 2-1446
- PATERSON 1, N. J. — 99 Main Street MU 4-4619
- PASSAIC, N. J. — 176 Market Street GR 2-6387
- PHILADELPHIA 23, Pa. — 525 W. Girard Ave. PO 5-5892
- PITTSBURGH 3, Pa. — 1307 E. Carson Street HU 1-2750
- SAN FRANCISCO, Calif. — 2076 Sutter Street FI 6-1571
- WATERBURY, Conn. — 6 John Street PL 6-6766
- WORCESTER, Mass. — 174 Millbury Street SW 8-2868
- YONKERS, N. Y. — 555 Nepperhan Ave. GR 6-2781

ST. JUSKĖNAS

KIPRO BIELINIO "TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA SOVIETŲ RUSIJA"

Ir skaičiusiam ir neskaičiuojamam apie sovietų vykdomą terorą, verta būtinai perskaityti ir Kipro Bielinio knygą, pavadintą "Teroro ir vergijos imperija sovietų Rusija". Iš šios knygos kiekvienas perskaitęs supras kokiomis baisiomis teroro priemonėmis sovietai priverčia visai nekaltą žmogų prisipažinti prieš jam net negirdėtą, o tuo labiau neatliktų nusikaltimų. Čia ir norėčiau mielus skaitytojus supažindinti su viena iš šios knygos ištrauka, kurią skaitant žmogų tiesiog šiurpas nukrečia. Perskaityk, brangus lietuvi, ir pagalvok, kad tikstančiai ir mūsų tautos sūnų ir dukrų visai nekaltai kentėjo baisias kančias. Ir tik užtai, kad jie mylėjo savo tautą savo tėvynę Lietuvą.

Šioje knygoje padaryta ištrauka iš buvusio kalinio Michail Matvejevič Bojkovo. Knyga išleido 1957 m. Buenos Aires "Siejatel". O dabar perskaityk šio žmogaus kančias sovietinio enkavedisto vykdomas. Tai bus pagal sovietinį terminą žmogaus kūno mechanika. Seka ištrauka:

— Šiaurės Kaukazą ir visą Sovietų Sąjungą 1936 m. pabaigoje krėtė ježovinis drugys (Ježovas — Vidaus reikalų narkomas — ministras). Partijos centro komiteto politbiuro įsakymą vykdydamas, Ježovas pradėjo ciliinį valstybės nuo "nepatikimų gaivalų" valymą šiaurės Kaukaze. Šis kraštas seniai bolševikams buvo nepalankus. Nepatikimo gaivalo čia buvo daug. NKVD agentų kulkos guldė tūkstančius, o į kalėjimus ir vergų stovyklas žygiavo milijonai. Pirmieji smūgiai teko komunistams, sėkantieji nepartiniais ir visiems, kas tik užkliuvo.

1937 m. rugpiučio 5 d. M. Boikovas nakties metu buvo suimtas Piatigorske savo bute ir "juodoju krankliu" nugabentas į NKVD srities valdybos komendantūrą — kontražvalgybos skyrių. Netrukus suimtas buvo pristatytas į tarytojo Zacharo Ivanovičiaus Ostraverchovo kabinetą, kur po trumpo pasišnekėsio paaiškėjo, kad Boikovas kaltinamas neva dėl jo feljetono "Sporto spekuliantai", tilpusio laikraštyje "Jaunasis lenininkas".

Bet feljetonas buvo tik taip sau. Ostraverchovas greit jam pakišo kaltinimą, kad santykiavo su svetimšaliais Piatigorsko sanatorijose ir dalyvavo kontrarevoliucinėje organizacijoje, kad kenkė, šnipinėjo ir tėvynę išdavinėjo.

M. Boikovui toks kaltinimas netilpo galvoje. Tardytojas paaiškino, kad neseniai suimtas redaktorius laikraščio, kuriame dirbo M. Boikovas, prisipažino buvęs kontrarevoliucinės šnipinėjimo organizacijos nariu kartu su M. Boikovu ir kitais.

— Bet tai melas! Niekas ma-

nes į kontrarevoliucinę organizaciją neįtraukė!...

— Tačiau jūsų padėtyje geriausiai prisipažinti, kitos išeities nėra — pareiškė tardytojas.

— Bet kaip ir kodėl?

— Tai reikalinga mūsų — bolševikų partijai. Ji to reikalauja. Reikalauja iš jūsų... Tai reikalinga. Suprantate?... Na, prisipažinkite! — šnekėjo tardytojas.

— Negaliu.

— Argi jūs netikite Lenino - Stalino partijai?

— Tikiu, bet negaliu pats sąvęs kaltinti laukinius nusikaltimus padaręs...

— Paklauskite, privalote prisipažinti, gausite du tris metus stovyklos... Susitarkime. Atsiminkite, mes užsispyrėlių nesigailime, mes juos iki kulkos arba didžiojo konvejerio nuvedame. Ar girdėjote apie tai?

Tardytojo švelnūs įtikinėjimai ir malonios šypsenos Boikovo nepalenkė. Tardytojas jį pasiuntė į kambarį Nr. 3, kad jis joje įsitikintų, kaip atrodo "užsispyrėliai", praėję pro konvojerį. Bet ir šis bandymas Boikovo nepalenkė į prisipažinimą.

Kameroje Nr. 3 M. Boikovas matė daug muštų ir kankintų neprisipažinusių kaltais "užsispyrėlių". Bet ir šis bandymas Ostraverchovui nepavyko. Atvestas pas tardytoją Boikovas nesidavė įtikinamas pasirašyti prikišamų jam kaltinimų prisipažinimų.

Tardytojas, pakeitęs švelnumą, pikta paspaudė skambučio mygtuką. Du stiprūs enkavedistai įbėgo į tarytojo kambarį. Vieno rankose buvo nedidelis ilgokas čemodanas, panašus į smuiko futliarą. Nusiramęs Ostraverchovas galva pamėjo mano pusėn, įsakymas:

— Paimti į konvojerį!

Enkavedistai šoko prie manęs... Bandau gintis kumštėmis, bet enkavedistai mane sulamdo, parmeta ant grindų, užlauždami rankas už nugaros. Girdžiu rankas surakinančių apyrankių spynų čiaukštelėjimą. Guliu sukaustytas veidu žemyn.

— Nuo ko pradėsite, drauge tardytojau?

— Pabandykite kėdės kojeles. Pasižiūrėkim — atsako Ostraverchovas.

Pasiverčiu šonu ir bandau nutraukti trumpą rankų sukaustymo grandinėle, bet be rezultatų.

Prie mano galvos guli čemodanėlis — futliaras. Pakėlęs galvą matau jame įvairių dydžių ir savotiškų formų įrankių rinkinį.

Didelių savo rankų pirštais enkavedistas ima iš futliaro dvi nupiautas kėdės kojeles.

— Štai. Prasišė "Didysis konvojeris", apimtas baimės pagalvojau.

Nespėjau išsigąsti. Žemiau sprando pajutau tokį smūgį, nuo kurio atrodė netekau galvos.

Ispanės vartojo veduokles tvankiam orui išsklaidyti, bet amerikietės tam pačiam tikslui vartoja kortas, prie kurių praleidžia vakarus ir dalį atostogų.

Smūgiai kartojosi vienas po kito ir dažniau. Nustodamas sąmonės lyg per sapną girdėjau Ostraverchovo balsą.

— Nemuškite per galvą, tik per sprandą. Jam dar nelaikas mirti nuo širdies smūgio... O dabar apdorokite kojas... Dabar per pilvą...

Kaip ilgai tęsėsi mušimas, aš tikrai nežinau. Atrodo, kartojosi nemažiau trejetą parų... Mane mušė kėdžių kojėlėmis, storais gumos vamzdžiais, metaliniu metru ir liniuotėmis, vinių prismaigstytais. Iš skausmo vaitojau, verkiau, šaukiau ir staugiau. Dažnai nustodavau sąmonės, bet kai ji sugrįždavo, Ostraverchovo veide matydavau šypseną ir girdėdavau jo malonų balsą.

— Prisipažink, mielas. Ar pasirašysi prisipažinimą, geruti? Pardžioje neatsakinėjau "Ne", "Nekaltas" ir panašiai. Po to, nustojęs jėgų, purtydavau galvą neigiamai. Nustojau galvojęs apie šeimą.

Naktys ir dienos keitėsi, keitėsi mušusieji mane žmonės. Ostraverchovas išeidavo keilioms valandoms. Jam esant skaudžiau mušdavo. Bijoju, kad "prisipažinusį" sušaudys. Spyriau kiek pajėgdamas. Pagaliau atėjo momentas, kada nebejauciau skausmo. Man darėsi bloga, išpylė šaltas prakaitas. Mano sąmonė kažkur nugarėjo nežinioje.

Po konvejerio Boikovas atsipekėjo betoniniame "maiše" — kameroje be lango, kur galima buvo gulėti surietus kojas iki kelių, atrėmus galvą į to maišo geležimi apkaltas duris. Aštri elektros šviesa raižė akis. Kiek laiko išbūta šioje vienutėje, negalima buvo nustatyti. Dienas galima buvo skaičiuoti pagal maisto rūšį, duodamo pietums ir vakarienei.

Antrą kartą išvežto tardymui Boikovo Ostraverchovas paklausė, ar jis galvojęs apie keliamą jam bylą.

— Jei galvojęte, žinoma, nutarėte prisipažinti. Tęsti nėra jokios prasmės.

— Neturiu kuo prisipažinti. Sovietų valdžiai nenusikaltau.

— Nejaugi jūs šios valdžios šalininkas?...

— Po arešto aš apie ją turiu atskirą savo nuomonę...

— Už atskiras nuomones mes šaudome. Neužmirškite šito, mielas, — atsakė tardytojas...

Boikovas ir ši kartą neprisipažino. Ostraverchovas reikalavo prisipažinimo ir kontrarevoliucinės organizacijos narių sąrašo. Įniršęs tardytojas telefonu pareikalavo Kravcovo — kūnomechaniko. Kravcovas, patingas NKVD uniforma su seržanto ženklais vyras. Ostraverchovas, neslėpdamas pykčio, įsakė:

— Paimk jį... Į spintą, pastoviu!

— Kaip įsakysite, drauge tardytojau? Su apyrankėmis ir vinimis ar be jų?

— Su apyrankėmis, be vinių. Jis bus reikalingas tardymui, — kiek pagalvojęs atsakė Ostraverchovas...

Atvestas į specialų kambarį ir Kravcovo įstumtas į spintą karštą Nr. 36 Boikovas pradėjo stovėjimą. Stovėjimą kalinaimieji laikydavo baisiausia NKVD kankinimo priemone.

Praslinko kelios valandos, išaušo diena. Į spintą - karštą kambarį nieks neateidavo. Rėkė karčiais pasigirdavo duslus vaitojimas. Atrodė, kad pašonė, kitame karste, stovi žmogus. Vakarp pradėjo skaudėti nugarą tarp menčių, tur būti, dėl to, kad mano rankos buvo atlaužtos už nugaros ir sukaustytos. Jaučiau alkį ir troškulį. Dėl karščio pylėsi prakaitas. Jei ne skylė po kojomis, čia galima buvo užtrokšti...

Į ketvirtą parą nutirpo kūnas, skausmai liovėsi, atslinko nuovargis. Lenkė į miegą. Prisišpaudžiau prie spintos sienų ir užsnūdau. Bet numigti nepavyko. Svygaus oro srovė ir dūriai į nosį ir į akių vokus pažadino mane. Pažvelgiau. Prie langučio stovėjo Kravcovas, nusmailintu pieštuku atsargiai

smaigstė mano veidą, monotoniškai kartodamas:

— Nemiegok, nemiegok, nemiegok!

— Ir tau, šuns snuki, patinka šis darbas?

— Aš atlikinėju tarnybines pareigas.

— Ir tau, atrodo, jos patinka?

— Nelabai. Bet vis geriau, nei būčiau mulu kolchoze arba stovėčiau tokioje, kaip ši, dėžėje. Kūnų mechanikus čia brangina.

— Ir kolėl tu save vadini kūnmechaniku? Tu gi budelis... budelis!

— Pas mus budelių nėra. Yra kūnomechanikai.

— O šis karstas ir šaudymai, kas tai?

— Tai fizinio įtaigojimo būdai tardomiems ir sprendimų vykdymai...

Kravcovas nusmailintu pieštuku stropiai žadino užsnūdusį kankinamąjį.

Trečią ar ketvirtą parą patyriau, kad turiu "kaimynę". Spintoje, dešinėje pusėje, pasigirdavo moters verksmas...

Po to greit nustojau sąmonės ir lioviaus skaičiavęs laiką. Nejučiau kojų: atrodė, kad jas nupiovė ir kūnas pakibo ore. Galva buvo lyg ir svetima — sunki ir skaudanti. Atrodė, kad ant jos kažkas užmaukšlino šiltą gauruotą kepurę. Norėjau ją numauti, bet rankos buvo sukaustytos... Burnos gleivinė, lūpos, liežuvis susproginėjo nuo karščio, žaidelės kraujavo, jaučiau kraujo skonį burnoje. Čiulpiu ir rijau nuosavą kraują mažindamas troškulį.

Po nakties klidėjimų iš ryto atėjo Ostroverchovas. Kravcovas ir žmogus baltame chalate... Kravcovas atidarė duris, ištraukė mane iš spintos. Negalėdamas stovėti, čia pat išvirtau... Žmogus chalate klūpščiomis tikrino širdies ir plaučių veikimą...

— Sakyk, daktare, ar ilgiau galės išlaikyti? — klausė Ostroverchovas.

— Taip, duokit jam valgyti...

Indija yra pats didžiausias hockey sviedinių gamybos centras. Indai vartoja paveiktą matomus įrankius, bet jo kia mašina nepagamina tokių sviedinių, kokius Indijos specialistai pagamina.

KAIP ŽMONĖS SUŽVĖRĖJA

Nežmoniškumo vaizdai iš Kongo ir Vietkongo

Aštuonis mėnesius išbuvęs raudonųjų Kongo maištininkų nelaisvėje norvegų baptistų misionierius kun. Johannes Holthe, grįžęs į Leopoldville, pasakojo šurpius vaizdus, kaip jaunikliai Kongo "revoliucionieriai" savo užimtose šiaurinio Kongo srityse šaudė ir galvas kapojo pasigrobtiesiems belaisviams.

Apie 40 ar 50 nepilnamečių vaikėzų komunistų maištininkų "simbų" (liūtų) gauja vieną sykį vienu sunkvežimiu atvažiavo į Bili kaimą ir jį paėmė į savo valdžią. Simbos buvo ginkluoti kas šautuvais, kas iešmais, kas ilgomis raguotinėmis. Pirmiausia jie pasirinko nužudymui aštuonis kaimo žmones — vagis ir politikierius. Visi kaimo gyventojai buvo įsakyti laikyti savo rankose palmių lapus kaip ištikimybės ir meilės ženklą simbolis. Paskui prasidėjo žudymai. "Kai kurie simbolis turėjo plokščius geležies gabalus, kuriais jie smogė į savo suimtųjų belaisvių galvas. Kiti savo kalboms atkirto galvas. Likusius sušaudė per nugaras keturiolika — penkiolikamečiai "revoliucionieriai". Minia šūkavo ir džiūgavo. Iš baimės, kad patį neužmuštų, niekas nedrįso parodyti simpatijos žudomiešiams", kalbėjo kun. Holthe. Kaime buvo devyni europiečiai.

"Aš buvau pirmas baltasis, kurį jie suėmė", kalbėjo tėvas Holthe. "Jie surišo rankas ir kojas. Pavogė mano rankinį laikrodėlį."

Toliau Kravcovas su tardytoju prievarta maitino kankinamąjį. Sąmoningai nedavė jam vandens, troškulio kamuojamam... Pagaliau Boikovas ir vėl atsидūrė spintoje. Haliucinacijos, sąmonės netekimas kartojosi...

Kažkurią naktį Kravcovas ištraukė mane iš spintos. Kambary buvo daugiau dešimties NKVD uniformose jaunų vyrų. Jiems vadovavo storas išdidus, akinuotas viršininkas, tipingas sovietinis ponas su nusmailinta barzdele. Jo rankos žaidė lazdele, naudojama pedagogų mokyklose.

Tai buvo NKVD kūnomechanikų kursų lankytojai. Kūnomechanikos "profesorius" NKVD kursantams pirmąjį demonstravo Boikovą. Kravcovas ištempė jį iš spintos, pastatė kambario viduryje, bet Boikovas neišvirto iš kojų, atrodė jauges konomis į grindis.

— Draugai, — prabilo profesorius, — kreipkite dėmesį į šį tardomąjį. Mūsų mokslo požiūriu, ypač jums būsimiems kūnomechanikams, tiriamasai, pakankamai įdomus subjektas. Tai vidutinio atsparumo ir valios asmuo. Ir stovėjimo laikas jam vidutinis. Jis beveik prnokęs prisipažinimui. Po 10—12 valandų jis neteks valios... Beje, žvilgtėkite į jo kojas. Jos panašios į dramblio kojas, ar netaip?

(Bus daugiau)

Pradėjo mane mušti virvėmis. Paskui išpylė man ant galvos kokius 200 litrų vandens... Šautuvų buožėmis mušė mane į krūtinę ir pečius. Paskui paleido".

"Paskui jie pasiėmė vienuoles ir jas mušė šautuvų buožėmis ir mačetėmis. Jie puolė jas kaip tikri žvėrys..."

Kun. Holthe paleistas pradėjo toliau tęsti misijas, o jo žmona — daktarė, gydyti sergančius. "Revoliucionieriai pradėjo mane kaltinti, kad aš turįs telefoną ir radijo siųstuvą transmiuterį. Jie tvirtino, kad aš įsidedu į burną savo rašomąją plunksną (pen) ir per ją susikalbu su amerikiečiais. Jie aiškino, kad mano elektrinis skustuvas yra toks telefonas, kuriuo galima siųsti signalus lėktuvams. Kartą jie paėmė mane ir mano žmoną ir liepė bėgti basomis apie 400 metrų tarpą. Tai buvo vienintelis kartas, kada jie kibo prie mano žmonos"... Pagaliau Kongo kariuomenės kuopai pradėjus artėti, "revoliucionieriai" pabėgo.

Dar baisiau Vietname

Kalbėdamas Pittsburgho universitete, kur studentai kaltino JAV karių "barbariškus veiksmus" Vietname, viceprezidentas Hubert Humphrey papasakojo apie komunistų žvėriškumus ir nežmoniškumus, atliekamus tame nelaimingame krašte. "Viet Cong yra padarę stačiai neįtikėtinų žvėriškumo veiksmų, kokių tik kada yra buvę pasaulyje", pareiškė viceprezidentas, pavaizduodamas pavyzdžiais.

Žmonių pagrobimai, vidurių paleidimas, lyties organų išplėšimas, galvų ir sąnarių nukapojimas — visa tai yra praktikuojama Vietkongiečių, kurie palaiko teroro siautulį prieš valdžios pareigūnus, kaimų viršininkus ir jų šeimas.

Time žurnalas neseniai turėjo baisų vaizdą — nukirsta galva vietkongiečio lavoną. Ten aprašyta, kaip Vietnamo valdžios kareiviai rado trijų amerikiečių kareivių lavonus, kurie buvo Viet Congo gaujos užklupti ir nužudyti. Tiems amerikiečiams buvo išleisti ir išversti viduriai ir nuplėsti lyties organai, kurių dalys sukimštos į nužudytųjų burnas...

Tai yra tie patys barbariški teroristai, ir jų bendrai kiniečiai, kuriems Amerikos kairieji taip labai nori perleisti pietryčių Azijos kontrolę, pasakė viceprezidentas.

Vokietijoj, Essene, muzikai ir architektai pastatė šią 42 įvairaus dydžio ir kalibro varpų varpinę, kuri kiekvieną valandą groja vis kitokias labiausiai mėgiamas vokiečių dainas.

Rūko — nerūko?

Autobuso konduktorius: — Tamsta, ponas, prašau, autobuse draudžiama rūkyti!

Ponas: — Ko jūs iš manęs norite, aš juk nerūkau.

Konduktorius: — Kaip ne, kad cigaras dantyse!

Ponas: Mano kojos irgi yra batuose, bet ar autobuse jomis vaikštau!

Susan Spotless says:

KEEP AMERICA BEAUTIFUL

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mrg. — LIETUVIAI SALESMONAI

FOTOGRAFIJA TAIP PAT YRA MENAS

Fotografija paskutiniais keletriais metais padarė šuolį ne tik į aukštį, bet ir į plotį. Gera fotografija, — rašo U. S. Camera liepos mėn. laidoje, — dabar jau pripažįstama muziejų ir išstatoma parodai šalia kitų meno darbų.

Modernaus Meno Muziejuje, New Yorke, naujoje, vien tik fotografijai skirtoje patalpoje, birželio m. 20 d., pasibaigė plačios apimties fotografijos darbų paroda, tokiu pavadinimu "12 International Photographers".

Huntington Hartford, Modernaus Meno Galerijos įsteigėjas, sako: "Fotografija, gera fotografija, priklauso mūsų muziejams su tokiu pat atsinešimu ir dėmesiu kaip tapyba, paišyba ir grafika".

Tarpe pagrindinių dalykų, parenkant fotografus, buvo reprezentacija įvairių pastangų bei skirtingų užsimojimų. Taip pat ir kokybė. Tautinės apraiškos, vertybių pajautimas ir išsivystymo laipsniai aiškiau, labiau dramatiškai, matosi pačios fotografijos šviesoje. Amerika, pasak parodos koordinatorių Moris Gordon, toliausiai pažengusi iliustracinėje fotografijoje; Europa tik ką pradeda pasivytį. Rusija tebėra tenai, kur Amerika buvo trisdešimtais metais.

Sovietų Sąjungą atstovavo parodoje maskvietis Baltermans. Mr. M. Gordon komentuoja: "Šalyse už Geležinės uždangos spausdinamos tik tokios fotografijos, kurios derinasi su vyriausybės politika. Baltermans yra išimtis. Jis tebėra vienintelis fotografas Rusijoje, kurio nuotraukos siekia toliau propagandos. Jo ir propagandiniai darbai yra geri... Baltermans nuotraukos turi sielą".

Straipsnyje pristatomas Paul Huf, olandas iš Amsterdamo, kaip geriausias spaudos pranešimų (advertising) fotografas Europoje.

Dailininkai - fotografai

Daugumas tapytojų, spaustuvininkų ir skulptorių Prancūzijoje piktai reagavo į neįtikėtiną fotografijos populiarumą. Pasmerkimai buvo reikiami karikatūrų ir straipsnių formoje. Fotografija dailininkams kėlė ne tik ekonominio nuosmūgio šaltį; ji reikėdė pretenzijų nuvertinti ir patį meną.

Kaip toli siekė rūstybė, matome iš Paul Delaroché triumfališko šūktėrijimo, pamačius pirmąją daguerreotype: "Nuo šiandien tapyba yra mirusi".

Kamera kėlė baimę. Dailė turėjo keistis pagal publikos pageidavimus ir jos meno supratimą: aiškesnės detalės, tikslingesnis panašumas. Kamera ap rūpindavo žmones, pagal jų poreiklavimus.

Keletas gerų dailininkų perėjo į fotografiją ir ją kūrybiškai panaudojo.

NADAR (Gaspard Felix Tour-nachon), pjesių rašytojas, karikatūristas, portretų tapytojas, Daumier bendradarbis, buvo vienas tokių žmonių. Nadar bulvarų mylimasis... Tačiau nei teatras, nei salonas, nei žur-

nalas, nedavė pakankamo uždarbio pragyvenimui. Nemėgdamas fotografijos, kaip ir daugumas dailininkų, jis atsikėlė į savo brolio Adrien's studiją 1852. Bendradarbiavimas tarp judviejų truko neilgai: broliai susibarė, atsidūrė teisme, ir išsiskyrė. Nadar po kurio laiko atidarė savo foto studiją Kapucinių bulvare.

Naujoje studijoje, malonioje aplinkumoje, šiltoje atmosferoje, reguliariai susitikdavo dailininkai, rašytojai ir kompozitoriai. Nadar nufotografavo juos visus: Manet, Corot, Dumas, Monet, Baudelaire, Georges Sand, Delacroix, Sarah Bernhardt, Dommier, Dore, Berlioz, Wagner, ir nežinomą daugybę kitų.

Ingres, didysis prancūzų tapytojas, siūsdavo pas Nadar tuos savo klientus, kurie pageidavo didesnio panašumo. Ir tik tada, iš anų fotografijų, kaip rašo jo biografas E. de Mirecourt, Ingres tapydavo nuostabius portretus.

ETIENNE CARJAT (1828—1906) ėjo lygiagrečiai su Nadar's. Carjat taip pat buvo dailininkas, karikatūristas, rašytojas ir žurnalo Le Boulevard redaktorius.

Carjat turėjo studiją — tik savo asmeniškam malonumui, bet... neatsisakydavo fotografuoti žymybių — garsių vyrų ir moterų, kuriuos jis pažinojo kaip savo draugus ar sutikdavo kaip žurnalo redaktorius. Carjat, kaip ir Nadar, patraukdavo žmones kiekvienu savo gyvenimo žingsniu... Jis buvo malonus žmogus ir šilta asmenybė. Padarė ne daug portretų, bet su nepaprastai puikia pozuotoja (sitter's) charakterio išraiška.

ADAM - SALOMON, skulptorius (1811—1881). Fotografija jam buvo tik dalinis užsiėmimas. Kamerą imdavo į rankas tik tada, kai reikėdavo pasidaryti ekstra pinigų. Už savo darbą jis lupdavo aukščiausį atlyginimą. Jo nuotraukos būdingos nepaprastu apšvietimu... Adam stengėsi, apšvietimo pagalba, išgauti efektą, kaip molio skulptūroje.

Adam-Salomon, labai apgalvotai, darė tokias fotografijas, kurios panešėjo į septynioliktąjo šimtmečio olandų portretus. Šitos (chiaroscuro) nuotraukos, kur galva ir rankos užėmė baltas vietas, buvo aiškios varžybos su kita meno forma. Juo labiau nuotraukos panešėjo į olandų meistrų portretus, tuo daugiau pagyros susilaukdavo iš meno ir fotografijos kritikų. Aukščiausioji garbė, kokios fotografija gali pasiekti, tai... panešėti į tapybą.

Čia tik labai trumpai paminėjau trejetą žmonių, kurie buvo garsūs dailėje ir dideli fotografijoje.

Algimanto Kezio, S. J., fotografijos paroda

Meno Institute, Chicagoje, vyksta A. Kezio, S. J., fotografijos paroda. Išstatyta 34 nuotraukos. Gal tai pirmas toks atsitikimas "vėjų mieste", varinių liūtų saugomoje institucijoje,

Dailininkė ir šokėja Carol Lawrence kiekvieną vakarą šoka ir dainuoja ant kopėčių. Josios šokiai pritraukia pilną kavine žmonių, kurie ištiesomis valandomis seka šokančią paną. Prie kopėčių matomas vyras nešoka. Bet jeigu šokėja kartais nepataikytu ant pakopos, tai jis ją prilaikytu, nes visiems labai rūpi, kad ji nesusižeistų.

kur "mūsų" žmogui skiriama tiek daug dėmesio. Lietuvių visuomenė maloni žinia, o autoriui — oficialus pripažinimas.

Parodą aplankiau tris kartus. Mėgstu į dalyką gerai įsižiūrėti, pagalvoti, stengiuosi įspėti autoriaus mintį, susidaryti savo nuomonę. Stebiu, kur į kampa įlindęs, ir publiką: kiek jos ateina, kokia ji, kaip reaguoja į objektą, kaip žmogelis laiko galvą...

Algimanto Kezio, S. J., fotografijos parodoje, mano galva, įdomiausias dalykas buvo muziejaus rašytas žodis: "...The brilliant contrasts of silhouette and pure light result in surprising discoveries and the elucidation of the relationship of object in space. Nothing describe this better than the famous words of Thomas Aquinas: Integrity, consonance, light".

Pasakyta tiek daug, kad nieko gudresnio neįsijosi ir apie didžiųjų fotografijos meistrų darbus. "Tobulybė, harmonija, šviesa" — yra viskas: nieko mandresnio nerasi ir Leonardo da Vinci kūryboje.

Parodas, kad ir Meno Institute, rengia taip pat žmonės; ir jie, kaip ir mes visi mirtingieji, nėra laisvi nuo tuštybių ir... kvailumo.

Fotografas turi daug ir sunkiai dirbti

JULIA MARGARET CAMERON (1815—1879) buvo apdovanota, kaip sakoma, kombinuotomis keistenybėmis, nepaprasta energija ir inspiracija. Ji fotografavo karalienės Viktorijos laikotarpio žymybes ir jai sekėsi, geriau už kitus portretistus, atidaryti jų sielą, atskleisti jėgą ir charakterius.

Mrs. Cameron dar buvo vadinama "galvų medžiotoja", nes ji nesitenkino vien garsenybėmis, bet "kidnapindavo" ir tinkamus (perfect) nepažįstamus, juos sodindavo, kaip kokius daiktus, pozuoti... net septynias minutes. Ir šias "tortūras" ji kartodavo tol, kol pasiekdavo tinkamus rezultatus.

Kartą Robert Browning, palenkias jos komanduojančios asmenybės, laukė tris val., kol ji baigė triūstis laboratorijoje (darkroom).

Julia Margaret Cameron, kai pritrūkdavo žymybių ir kitokių tipų, fotografuodavo savo vaikus (turėjo šešis), savo anūkus, savo tarnaites, savo seseris ir broliavikius. Šių asmenų nuotraukas ji panaudojo kaip fotografines iliustracijas Tennyson's poezijai papuošti.

KOYO OKADA praleido apie 50 metų, fotografuodamas Fujijamą — "Japonijos sielą". Padarė daugiau kaip 300,000 kalno nuotraukų. Fujii, mano mylimoji, sako Okada, ji turi milijonus skurtumų išraiškoje ir nuotaikoje, atsižvelgiant į sezoną, dienos laiką, orą, atstumą.

"Lengva fotografuoti išorines kalno apraiškas, bet sunku pagauti tikroji Fuji sielą".

EDWARD STEICHEN, vienas iš pirmiausių šio šimtmečio fotografų, kaip rašo jo biografas Carl Sandburg, praleisdavo nesuskaitomą daugybę valandų fotografuodamas baltą puodelį ir lėkštę. Jis studijuodavo kaip išgauti maksimumą panašumo (amount of realism). Pabaigai dar norėčiau priminti: "Gera nuotrauka padaroma ne foto kameroje, o laboratorijoje (darkroom)".

Julius Sula

— Kiekvienas Lietuvis, kam rūpi tautiniai reikalai, atliks pirmiausia sau pačiam naudingą darbą, jeigu pasidarys Susivienijimo Lietuvių Amerikoje nariu, nes gaus gerą ir patikimą apdraudą, o dalyvaudamas didžiausios lietuvių fraternalinės organizacijos veikime, padidins lietuvių organizuotą pajėgumą. Pasikalbėkit su SLA organizatorium. O daugiau apie SLA žinių gausit, jeigu parašysit: Lithuanian Alliance of America, 307 West 30th Street, New York, N. Y. — 10001.

JUOŽĄ VARKALĄ PRISIMINUS

Juozą Varkalą, kilusį iš Girininkų kaimo, maždaug pusiaukelėje tarp Aukštosios Panemunės ir Išlaužo, teko pažinti 1900 m. Jis atvyko į Liepoją, kad galėtų mokytis komercinėje mokykloje. Šios rūšies mokyklų tais laikais Lietuvoje nebuvo.

Juozas Varkala buvo gyvas, jaudrus, linksmas, visuomet geros nuotaikos, švariai apsirengęs jaunuolis, 17-18 metų amžiaus. Jis darė gerą įspūdį ir turėjo nemažą įtakos Liepojuje lietuvių jaunimui, lankusiam tuomet Liepojaus gimnaziją. J. Varkala nebuvo prisidėjęs prie veikusių tais laikais slaptos Liepojuje Jono Biliūno draugijos, bet labiau domėjosi lietuviybės reikalais.

Bendrabūtyje, kuriame jis gyveno, įnešdavo daug gyvumo, būdamas iniciatoriumi įvairių vakarėlių su lietuviškomis dainomis. Gerai neatsimenu, 1900 ar 1901 metais jo iniciatyva ponios Pacevičienės bendrabutyje buvo slaptai suvaizdinta versta iš rusų kalbos kažkokia komedijelė. Jos pavadinimo neprisimenu, nors man pačiam teko dalyvauti vaidiniame. Atsimenu, kad svarbiausią rolę vaidino Juozas Varkala ir Kazimieras Alyta, vėliau Lietuvoje buvęs pulkininkas, traagiškai žuvęs 1942 metais savo ūkyje, vadinamam Sveicarija, šalia Jonavos. Per vaidinimą publikos prisirinko pilnas ponios Pacevičienės nemažas butas, galėjo būti kelesdešimtys asmenų. Suprantama, vaidinimas buvo slaptas, praėjo labai laimingai, nepastebint valdžios pareigūnams. Vakaras buvo pradėtas "Lietuva Tėvynė Mūsų" giedojimu.

1902 metais Juozas Varkala užbaigė komercijos mokyklos mokslą. Tais pat metais Liepojaus gimnaziją baigė 14 lietuvių. Kilo sumanymas iš Liepojaus grįžti į tėviškes per Žemaitiją dviračiais. Bet dviračių mažai kas turėjo, atsirado vos 4 asmenys. Tarp jų, Juozas Varkala, Juozas Tubelis (buvęs vėliau Lietuvoje ministeris pirmininkas), K. Oleka ir Antanas Purėnas (Lietuvos laikais chemijos profesorius).

Vieną gražią 1902 metų birželio mėn. dieną mūsų 4 asmenų grupė pradėjo kelionę Lietuvon. Iš Liepojaus mes pravažiavom traukiniu iki Priekulno, o nuo čia pasileidom dviračiais vakarų kryptimi.

Laikėsi šiltas, malonus birželio mėn. oras. Žemaitijoje jau tuomet buvo neblogi žvyruoti vieškeliai ir mums jaunuoliams važiavimas dviračiais buvo vienas malonumas. Pirmą sustojimo ir nakvynės vietą turėjome Bugėniuose, tuomet pagarsėjusiam Dėlekevičių ūkyje, ponios Pacevičienės tėviškėje. Iš čia pasukom per Darbėnus į Palangą. Palangoje mes neturėjom pažįstamų ir pasitenkinom vien jos apžiūrėjimu. Tai buvo pirmas birželio mėnesio pusė. Palanga buvo dar be kurortininkų, visai tuščia. Mums po Liepojaus nedarė didesnio įspūdžio. Iš Palangos pasukom į šiaurę. Keliai buvo geri ir per dieną be ypatingo nuovargio mes darėm didelius galus.

Į antrą ar į trečią dieną pasiekėm Žarėnų bažnytkaimį. Buvo sekmadienio vakaras. Pravažiuojant patį Žarėnų bažnytkaimį, pastebėjom gatvėje, prie karčiamos, vietos tvarkadarius: urėdniką ir žandarą. Pravažiuojant jie mums nieko nesakė, o gal nespėjo sugalvoti, ką mums sakyti. Bet kaip tik mes už bažnytkaimio, negalėdami pravažiuoti dviračiais dėl smėliuoto kelio, nulipom nuo dviračių, tai pamatėm, kad minėti policijos atstovai, pasikinkę porą arklių, važiuoti vejasi mus. Mus, einančius pėsčiomis, nesunku buvo pasivyti. Mes buvom sulaikyti, nuo numatytos mūsų kelionei krypties turėjom atsisakyti ir, pasiduodant policijos pareigūnams, vykti į Varnius, kur gyveno nuovados viršininkas (Stanavoj Prstav).

Jis turėjo išspręsti mūsų tolimesnį likimą. Varnius mes pasiekėm pavakare. Pristatydami mus nuovados viršininkui žandaras su urėdniku aiškino, kad juodu yra suėmę mus kaip įtartinus asmenis, greičiausiai, kad platinančius priešvalstybinius atsisaukimus, pavojingus tvarkos palaikymui, be policijos žinios ir be jokio leidimo dviračiais važiuojančius per Žarėnus. Tuomet važiavimas dviračiais Žarėnuose rusų policijos pareigūnams atrodė tokia pat najenybė, kaip dabar mums skridimas į mėnulį.

Nuovados viršininkas, dar ne senas, gana inteligentiškas rusas, išklauses kaltinimo, pasiūlė mums pasiteisinti. Kai mes išdėstėm, kad mes važiavom į savo tėviškes iš Liepojaus, p. viršininkas pradėjo svyruoti, ką su mumis daryti. Kišti mus į šaltąją nematė pagrindo, o palikti laisvais jam atrodė rizikinga. Suėmė mūsų dviračius, o mus pačius patalpino pernakvoti į vienintelį Varnių viešbutį, policijai prižiūrint. Reikalą žadėjo sutvarkyti rytojaus dieną, pagal rusų patarlę "Utro večera mudrenieje". Matyt, per naktį viršininkas norėjo pasitarti, ar su vietos teisininkais, ar su savo vyresnybe, ką daryti su mumis.

LIETUVIŲ TAUTINĖS KAPINĖS

Paminklai, kedrai, žydinti krūmai, gėlės, mauzolėjai, vinkšnos, ažuolai sargyboj stovi, kur požemio rūmai šalia kits kito. Tai ten mirusiųjų palaikai ir sielos, kai rūkas, nuo kapo prie kapo vizituoja, nes ten savieji palaidoti tapo.

Vis nauji ir nauji kapai gal kas diena ten supilami. Nauji palaikai be kvapo, dar tik andai veiklaus mylimojo vieno. Dabar tik ašaros lydinčių kritusios ant lapo, bepaliks tenai mirusio asmens apgailauti... Kadą nors gal giminė atvyks piktžolių nurauti.

Išminčiai, kilnūs protai darbais išgarsėję ir paprastieji žmonės čia randa sau vietos. Senatvę prigyvenę ir vos gyventi pradėję, pritampa čionai lyg prie žemės žadėtos. Ir mano antai dar neprakastas kapas, kuriame prisiglausiu, kaip nukritęs lapas.

JUOZAS SMOTELIS

Pernakvoję, iš ryto radom viršininką jau biure su urėdniku, mus areštavusiu. Viršininkas pranešė, kad jis nusprendęs gražinti mums dviračius ir atleisti mus sveikus keliauti toliau, kur mes norim. Šis įvykis kiek aptemdė mūsų iki šiol geras nuotaikas, juo labiau, kad mes sužinojom, kad ir prieš Žarėnus vietomis policija norėjusi mus suimti, bet negalėjusi pavyti. Tad dabar nutarėm pagreitinti mūsų kelionės baigimą, nusistatėm vykti į artimiausią geležinkelio stotį, į Kuršėnus. Nors tai buvo apie 50 km, bet ten mes turėjome pažįstamą Povilą Višinskį, mokytojavusį Gružauskų dvare. Gružauskai mus priėmė labai gražiai ir suteikė mums nakvynę.

Ant rytojaus mes sėdom į traukinį. Purėnas ir Tubelis nukeliavo rytų kryptimi, o mudu su Varkala į Kauną. Kai Kaune mudu išlipova iš traukinio ir vykom į Varkalos tėviškę Girininkuose, tai Panemunėje ant kalno ties fortu mus sulaikė forto žandaras, melagingai kaltindamas, būk mudu fotografavę fortą ir atėmė foto aparatą, kaip kaltės įrodymą. Buvova nuvaryti Kaune į žandarmerijos biurą. Čia valdininkas priėmė iš žandaro foto aparatą, atėmė dviračius ir mudu nuvarė nakvoti į viešbutį.

Ant rytojaus mudu ėmė tardyti pats žandarų pulkininkas. Pasirodė, foto aparatą patikrinus, jokio forto fotografavimo nerasta; tad įžulus ir melagingai

gas žandaro kaltinimas atkrito, mudviejų padėtis pagerėjo.

Betardant į kabinetą įeina pulkininko dukte, simpatingų veido bruožų jaunuolė gimnazistė, ir, nugirdus mūsų pasiteisinimus, sako: "Papa, ką tik tebie nie stidno zadierživat etich molodich liudiej, otpusti ich nemedleno" (Tėveli, kaip tau ne gėda suėmus laikyti šituos jaunuolius, paleisk juos tuojau). Sunku pasakyti, ar šio surambėjusio žiaurojė žandaro tarnyboje valdininko širdį sušvelnino dukters prašymas, ar ta aplinkybė, kad mudviem sunku buvo prikergti kokią nors kaltę. Reikalas buvo išspręstas taip, kad mudviem čia jau buvo sugražintas aparatas, dviračiai ir laisvė. Tuomi pasibaigė mudviejų su Varkala ekskursija per Žemaitiją. Nuo to laiko man neteko daugiau niekad susitikti su Varkala.

Kazys Oleka

RECEPTŲ SPECIALISTAI
J. ir J. PHARMACY
ROBERT KOVERA
ARLENE AZUKAS
Jūsų registruoti vaistininkai
IMPORTUOTI KVEPALAI IR MAX FACTORS KOSMETIKA
Sveikinimai gimtadienio, vardadienio, vestuvių ir įvairių sukaktuvių proga, linkėjimai greičiau pasveikti ir padėkos ir visokioms kitoms progoms kortelės lietuvių ir anglų kalba.
Mrs. Snyders saldainiai.
2557 West 69th Street
TEL. PR 6-4363

NELAUKITE — RYTOJ GALI BŪTI PERVĖLUI

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilus, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimei ištikus, neturesite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & MCKAY, INC.

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas: Central 6-5206

Generaliniai Agentai šių Kompanijų:

American Bonding	Manhattan Fire & Marine
American Indemnity	Mercury Mutual
Casualty Mutual	Monarch
Fidelity & Deposit	National Union
Fire and Casualty of Conn.	New York Fire
Gibraltar Insurance	Security Insurance
The Hanover	United States Fire
Highway Insurance	Universal Insurance
The Home	Western Fire & Casualty
Interstate	California Life
LaSalle Casualty	

KAIP VOKIEČIAI ĮSIGYVENO LIETUVIŲ PROTĖVIŲ ŽEMĖSE

Vokiška ir lietuviška versija apie Bartėnus ir Braunsbergą

“Mit Sage and Geschichte
verknüpft”

Chicagos vokiečių laikraštis “Abendpost” išspausdino, nenurodydamas šaltinio, istorinį rašinį apie senovės Prūsų žemes, kuriose kryžiuočiai vietos gyventojus naikino ir savuosius ateivius kolonizavo, jiems statydami pilis ir miestus ir juos aprūpindami iš vietinių atimtomis žemėmis.

“Mit Sage und Geschichte verknüpft. Alte Wappen ostpreussischer Städte” (Su pasaka ir istorija susieta. Senieji Rytprūsų miestų herbai) antrašte, straipsnyje pasakojama: “Rytprūsų miestų herbai dažnai duoda įdomią įžvalgą į miestų bendruomeninio gyvenimo istoriją. Dažnai jie yra susieti su seniausiais pamirštomis pasakomis arba suteikia supratimą apie miestų vardų reikšmę. Iš prieš Pirmąjį Pasaulinį karą buvusių 111 Rytprūsų ir Vakarų Prūsų miestų herbų čia pavaizduojami du charakteringiausi.

Bartenstein

Bartensteino pilis buvo pastatyta apie 1240 metus; patį miestą 1326 metais įsteigė Balgos komturas Dietrich von Altenburg, o (vyriausias mistras (Hochmeister) Luther von Braunschweig 1332 metais suteikė teises. Apie 1356 metus buvo užvestas naujas miestas, bet savistovumo nepasiekė. Senasis Bartensteino herbas rodė dvi sukryžiuotas bertas ant pakopų formos postamento iš akmens juodame lauke. (Barta čia vadinamas platus kirvis su trumpu kotu, priklausęs prie riterių apsiginklavimo. J. P.). Kitame herbe buvo pavaizduotas sidabriniam lauke plieno spalvos šarvais apsirengęs juodu žirgu raitas riteris, kurs dešinėj rankoj laikė iškėlęs baltą bartą. Padavimas pasakoja, kad vienas nuo savo būrio atkirstas Ordino riteris, vardu Johannes, buvo

pagonų labai suriastas ir persekiojamas, taip kad tik su barta begalėjo vargiai gintis. Norėdamas išsigelbėti, jis padarė priesaiką pastatyti šventam Jonui bažnyčią ir su savo žirgu nušoko nuo aukšto upės skardžio į Alle (Alnos) upę, kurią ir perplaukė. Tuo būdu jis laimingai pabėgo nuo priešų ir vėliau prie Bartensteino pastatė šv. Jono bažnyčią. Vėlesnis valdinis Bartensteino herbas rodo mėlynai-auksiniame lauke sidabrinės bertas su dviem sukryžiuotais raudonais kotais ant trijų pakopų raudono postamento. Bartensteino valdovo juodai-balta vėliava žalgirio mūšyje rodė juodoje vėliavos pusėje baltą bartą.

Kada ir kaip kryžiuočiai savo trumpakočius kirvius pavadino bartomis, kuomet čia turima reikalo su tikru lietuvišku - prūsišku vardu. Barta, tai yra vienos prūsų genties — bartu ir jų gyvenamos žemės Bartos seniausiu vardu. Štai ką apie vokiečių pavadintą Bartensteiną, — lenkų Bartoszyce ir Barsztyn, o grynai prūsiškai lietuviškai Bartėnai.

Bartėnai (vok. Bartenstein, lenk. Bartoszyce, Barštyn) miestelis Mažojoje Lietuvoje karaliaučiaus apygardoje prie Alnos (vok. Alle; Priegliaus kairysis įtakas) upės į vakarus nuo Bartų miestelio, į pietryčius nuo Ylivos (vokiškai Preussisch Eylau) miestelio ir 58 kilometrų į pietryčius nuo Karaliaučiaus, Prūsų žemės Bartos srityje. 1939 metais Bartėnuose buvo 13,000 gyventojų. Čia senosios prūsų pilies vietoje kryžiuočiai 1240 m. pastatė pilį. Apie 1245 m. ji buvo prūsų notangėnų sunaikinta, 1257 ir 1265 m. pulta prūsų ir notangėnų, 1273 m. ją paėmė ir sunaikino sūduviai (jotvingiai). 1347 m. puolė Did. Lietuvos kunigaikštis Algirdas. 1326 m. kitoje, kairėje, Alnos pusėje, Rosenthalio žemėje ėmė kurtis vokiečiai, ir 1332 m. Rosenthal buvo padaryta Bartensteino miestas. 1390-1391 metais čia gyveno D. L. K. Vytautas.

Braunsberg

Panaši yra vokiečių “istorija” ir su jų pavadintu prūsų miestu Braunsbergu.

Minėtame straipsnyje apie Braunsbergą prirašyta, kad vienais metais vėliau po Bartensteino pilies (Burg Bartenstein), 1241 metais ordinas prie Braunsbergo pastatė pilį (Burg), kurią tačiau jau sekančiais metais prūsai vėl sunaikino. Maždaug 1251 metais Ermlando (Varmijos) vyskupas Anselmas vėl pastatė pilį ir miestą. Tiedu 1261 metais buvo pagonų (suprask, prūsų) tiek suspausti, kad gyventojai juos (pilį ir miestą) apleido ir sudegino. Tik 1279 metais vyskupas Heinrich Fleming vėl pradėjo atstatyti pilį ir miestą ir pats 1284 metais miestui suteikė teises (Handfeste). Naujamiestį įsteigė vyskupas Heinrich Sorenbaum apie 1338 metus. Seniausioje antspaudoje iš 13 šimtmečio yra matomas skydas, kurio viduryje iš žemės auga liepa, o iš dešinės aitvaras ir iš kairės elnias į medžio galūnę žiūri. Tos figūros, beabejo, buvo tikybiniai simboliai: aitvaras (drakonas) pagonybės simbolis, elnias krikščionybės kovotojų ženklas. Jų abiejų tarpe stovėjo liepa. Liepos medis senovės prūsams pagonims reiškė šventą medį, dėlto ir krikščionybės laikais liepos pavėsyje arba prie jos kamieno būdavo statomi šventųjų paveikslai (pav. Heilige linde — šventoji liepa prie Rastenburgo. Rastenburg lenkiškai Kętrzyn, Mozūrų ežerų šiauriniame pakraštyje, prie Gubrės — dešiniojo Alnos įtakos). Čia kryžiuočiai 1329 metais pastatė pilį, kurios griuvėsiai teberio gso). Braunsburgo vėliava iš žalgirio mūšio buvo balta - juoda ir turėjo baltajame vėliavos lauke juodą, o juodajame lauke baltą kryžių.

Herbas, paženklintas 1642 metais, šalia aukščiau minėtų simbolių dar rodė viršum liepos tris į vieną suriastas rugių varpas,

Dainininkė Judy Garland Los Angeles mieste pateko į ligoninę. Jai gydytojai duoda įvairių vaistų. Vieni vaistai tiek ją paveikė, kad teko vežti ją į ligoninę paskubomis.

greta kurių iš kairės ir iš dešinės buvo du jauni mėnuliai. Skydą laikė du angelai su laurų vainiku rankose. Tačiau vėlesnis oficialus herbas buvo panašus senajam ir rodė ant žalio grunto žalią liepą, į kurios galūnę žiūrėjo raudonas aitvaras ir raudonas elnias.

Lietuvių Enciklopedijoje apie šį miestą štai kas parašyta:

Braunsberga (lenk. o vokiečių Braunsberg) 1241 metais Mažojoje Lietuvoje įkurta kryžiuočių pilis toje vietoje, kur, tik pagal padavimus, buvęs prūsų nužudytas šventas Bruno iš Querfurto, ir todėl jo garbei Braunsberga pavadinta (Lietuviškai būtų Brunokalnė, j). XVI amžiuje paplitus reformacijai ir Mažojoje Lietuvoje nykstant šventųjų garbinimui, Braunsbergo vardas buvęs vokiškai iškreiptas į Braunsberg, kas jau mūsų laikais kai kieno buvo lietuvinamas į Rudkalnį, nors tas vertimas neturėjo nieko bendro su tikruoju tos vietovės vardu. 1241 metais prūsai Braunsbergo pilį nugriovė. 1251 metais atstatyta nauja, 1261 m. vėl prūsų pulta ir sudeginta. 1279 m. atstatyta. 1284 m. gavo miesto teises ir stėjo Hanzos sąjungon. 1466 metais atiteko Lenkijai. 1626—1635 m. buvo užėmę švedai. 1568 m. kardinolas S. Hosius (buvęs Lietuvos ir Lenkijos karaliaus sekretorius) čia įkūrė jėzuitų kolegiją, greit paverstą teologijos - filosofijos akademija (Academia Braunsbergensis). Šioje akademijoje jau nuo 1580 iki 1797 metų studijavo ir daug iš Lietuvos siunčiamų žmonių, daugiausia bazilionių, kuriems čia studijuoti buvo geresnės sąlygos, negu Vilniaus akademijoje. XVII—XVIII amžiuje ši akademija davė Rytų Lietuvai apie 15 unitų vyskupų ir arkivyskupų (Smolensko, Pinsko, Chelmo, Polocko, Kijevo ir kt.). Čia ėjo mokslus ir Žemaičių vyskupas (1650-1659) Petras Parčevskis. XVIII amžiuje iš 40 čia iš Lietuvos atvykusiųjų studentų ketvirtadalis pasisakė moką lietuviškai ir žemaitiškai. Čia 1690 metais studijavo ir Teofanas Kolbiečinskis, kurį 1705 m. rusų caras Petras I savo ranka nužudė Polocko bažnyčioje. J. Pr.

Pradėjus snigti ir šalti — Paryžiaus zoologijos sode, kiti paukščiai išsislapstė po šiltesnius kampus, o trys pingvinai eilėn sustojo ant ledo ir ramiai iš akimis sekė krintančias sniegas.

— SATURDAY, JUNE 26, 1965

9 — NAUJENOS, CHICAGO 8, ILL.